

Notat om dobbeltpublicering og selvplagiering

Indledende om regelgrundlaget

Aarhus Universitet har i 2015 udarbejdet et generelt »regelsæt til sikring af videnskabelig integritet og ansvarlig forskningspraksis ved Aarhus Universitet«, som gælder for al videnskabelig forskning ved universitetet og erstatter et tidligere regelsæt fra 2000. Som supplement til universitetets generelle regelsæt har Health i 2015 endvidere lavet et sæt »standarder for ansvarlig forskningspraksis«, som specifikt gælder for det sundhedsvidenskabelige forskningsfelt.

Universitetets generelle regelsæt knytter sig til de centrale nationale regler om videnskabelig uredelighed, som findes i bekendtgørelse nr. 306 af 24. april 2009 (som ændret ved bekendtgørelse nr. 144 af 20. februar 2012), der administreres af Udvalgene vedrørende Videnskabelig Uredelighed (UVVU), jf. kapitel 7 i lovbekendtgørelse nr. 365 af 10. april 2014 om forskningsrådgivning m.v.¹

Internationalt findes tillige flere vigtige og alment anerkendte dokumenter (statements, codes etc.) med retningslinjer og anbefalinger, som har til formål af fremme god forskningsskik og integritet i forskningen, og nationalt er der i overensstemmelse hermed udarbejdet »Den danske kodeks for integritet i forskning« fra november 2014. Denne kodeks er – i modsætning til bekendtgørelsen om UVVU – ikke i sig selv et juridisk bindende dokument, men præsenterer et sæt generelt accepterede standarder af videnskabsetisk karakter, der har til formål at give institutionerne et fælles grundlag for at videreudvikle politikker og procedurer, der fremmer integritet i forskning inden for alle forskningsområder, jf. forordet til den danske kodeks.

Aarhus Universitets regler og vejledninger til sikring af videnskabelig integritet og ansvarlig forskningspraksis, herunder i relation til plagiering og selvplagiering, må naturligvis tilstræbe at være i overensstemmelse med de nævnte danske og internationale regler og kodekser. Det er derfor både nærliggende og nødvendigt i en lokal vejledning (i dette tilfælde om selvplagiering) at tage udgangspunkt heri – og mest umiddelbart i den danske kodeks.²

¹ Bekendtgørelse nr. 306 af 24. april 2009 er for tiden under revision, jf. »Rapport om det danske uredelighedssystem«, som er afgivet i december 2015 af et ekspertudvalg nedsat af Styrelsen for Forskning og Innovation, Uddannelses- og Forskningsministeriet.

² Det supplerende regelsæt for Health knytter sig tillige til (og henviser til) dokumentet »Vejledninger i God Videnskabelig Praksis – med særlig fokus på sundhedsvidenskab, naturvidenskab og teknisk videnskab« offentliggjort af UVVU i 2009. Efter offentliggørelsen af det nye Danske kodeks for integritet i forskning betragter UVVU dog nu selv disse vejledninger som et historisk dokument, jf. Uddannelses- og Forskningsministeriets hjemmeside.

For en ordens skyld bemærkes, at selvplagiering ikke i sig selv vil være en overtrædelse af ophavsretsloven, men at selvplagiering i form af ny udgivelse af det samme materiale vil kunne stride mod den aftale om udgivelse, som forfatteren har indgået med et tidsskrift eller et forlag. Denne særlige juridiske problematik vil ikke blive berørt nærmere her.

Det danske kodeks

Den danske kodeks bygger på tre grundlæggende principper for integritet i forskning, nemlig *ærlighed, gennemsigtighed og ansvarlighed*.

Om ansvaret for *publicering* hedder det specifikt i den danske kodeks pkt. 3.1:

- i. Forskningsresultater bør publiceres på en ærlig, gennemsigtig og præcis måde.
- ii. Publicering af de samme resultater i mere end én publikation må kun forekomme under særlige, tydeligt forklarede og fuldt oplyste omstændigheder.
- iii. Hvis primært materiale, data, fortolkninger eller resultater genanvendes, bør der gøres tydeligt rede for dette.
- iv. Hvis adgang til og analyse af alle data er underlagt begrænsninger, bør dette oplyses tydeligt over for læserne af publikationen. Detaljerede oplysninger om enhver forskningssponsors rolle i relation til forskningsdesign, indsamling, analyse og fortolkning af data samt beslutninger vedr. publicering bør være angivet i manuskriptet.
- v. Ved anvendelse af eget arbejde og arbejde fra andre forskere i en publikation skal der angives tilstrækkelige og præcise referencer hertil.
- vi. Forskernes ret til frit at publicere deres forskning bør respekteres.

Som det ses, adresserer flere af disse standarder spørgsmålet om dobbeltpublicering og/eller genanvendelse af data, resultater m.v. Begrebet *selvplagiering* ("text recycling"), som falder i samme kategori, nævnes eller defineres derimod ikke direkte, og der er næppe heller fuldstændig konsensus, hverken nationalt eller internationalt, om dette fænomen – endsige hvad der skal til for at kvalificere genanvendelse af tekstmateriale som uredelig eller blot "questionable" forskningspraksis. Dog nævnes det i pkt. v, at der *ved anvendelse af eget arbejde i en publikation* skal angives »tilstrækkelige og præcise referencer« hertil.

Forskellige former for genanvendelse/selvplagiering

Man kan formentlig med fordel operere med følgende kategorier, som er set anvendt i flere redegørelser, standarder og kodekser om ansvarlig forskningspraksis:

- *Egentlig dobbeltpublicering*: Publicering af samme manuskript forskellige steder.
- *Genanvendelse af egne forskningsdata m.v.*: Publicering af forskellige manuskripter baseret (helt eller delvis) på de samme undersøgelsesresultater eller andet primært materiale og eventuelt med overlappende konklusioner.
- *Selvplagiering*: Genanvendelse i et nyt manuskript af tekstdele fra egne tidligere publikationer.

Ingen af delene er nødvendigvis videnskabetisk problematisk, *forudsat* den nye (sekundære) publicering sker på en måde, der kan betegnes som *ærlig, gennemsigtig og pålidelig*.

Dobbeltpublicering (af samme manuskript) kan være både acceptabelt og ønskværdigt, hvis eksempelvis en tidligere publiceret artikel genudsendes via en anden publikationskanal med henblik på at nå et andet publikum eller for at sætte artiklens konklusioner i et andet eller bredere perspektiv – f.eks. genudgivelse i en oversættelse til et andet sprog eller genoptryk i en antologi sammen med andre bidrag vedrørende samme overordnede emne. Kravet må blot i alle tilfælde være, at det sker *under tydelig angivelse af*, at manuskriptet har været publiceret tidligere. Med andre ord er normalt kun *skjult* dobbeltpublicering utilladeligt.

Genanvendelse af egne forskningsdata (i nye publikationer) kan ligeledes efter omstændighederne være både acceptabelt og ønskværdigt, navnlig hvor materialet helt eller delvis genbruges/genanalyseres til opnåelse af nye resultater og ny erkendelse. Det gælder også, selv om de nye resultater i et vist (begrænset) omfang måtte være overlappende med de tidligere publicerede.³ Kravet er blot igen, at der skal gøres åbent og ærligt rede for dette, således at der er fuldstændig *gennemsigtighed* om forholdet, overalt hvor det har relevans. Den danske kodeks synes her at gå meget langt, når den i sin definition af »primært materiale« og »data«,⁴ som der »bør gøres tydeligt rede for«, også medtager personlige noter, anvendt litteratur o.l. Her må efter Praksisudvalgets opfattelse indfortolkes en relevans- og proportionalitetsbegrænsning – med udgangspunkt i det enkelte forskningsområdes særlige karakteristika (jf. nedenfor).

Selvplagiering ("text recycling"), hvor en forsker genbruger enkelte *tekststykker* fra tidligere videnskabelige arbejder og sætter dem ind i en anden sammenhæng, kan i en vis forstand betragtes som dobbeltpublicering *en miniature*. Spørgsmålet om tilladeligheden heraf synes derfor også i princippet at måtte besvares på linje hermed, hvilket kan siges at være kommet til udtryk i Den danske kodeks' krav om »tilstrækkelige og præcise referencer« ved anvendelse af eget arbejde i en publikation. Alfa og omega er således også her *åbenhed og gennemsigtighed*. Dersom et forskningsresultat (evt. kun implicit i form af manglende reference) *præsenteres som nyt* uden at være det, er der i det mindste tale om "questionable" forskningspraksis – dersom et genbrug af tekststykker omvendt er lagt åbent frem, kan der derimod som udgangspunkt ikke antage at være noget problem *i så henseende* (derimod kan det i sagens ikke være videnskabeligt meriterende at gentage sig selv!). *H det kan kræves*, at der sker henvisning/reference til eget tidligere arbejde eller tidligere fremlagt forskningsresultat med den begrundelse, at den nye publikation ellers vil vildlede om nyhedsværdien og den forsknings-

³ Brug af samme materiale som grundlag for flere publikationer kan have gode grunde for sig, hvor der er tale om at besvare forskellige forskningsspørgsmål (eller hvor de relevante tidsskrifter simpelthen sætter et maksimum for manuskripterne omfang), men *kan* også være udtryk for såkaldt *salamipublikation* ("salamislicing"), hvor en forsker udskiller forskellige aspekter af ét og samme studie og publicerer dem i flere artikler, selv om de kunne rummes i ét manuskript. Dette vil dog normalt ikke i sig selv kunne anses for at være i strid med ansvarlig forskningspraksis.

⁴ Den danske kodeks (s. 9) definerer »primært materiale« som ethvert materiale, der udgør grundlaget for forskningen (biologisk materiale, noter, interviews, tekster og litteratur, digitale rådata, registreringer osv.). »Data« defineres som detaljerede optegnelser over det primære materiale.

mæssige indsats, synes i øvrigt at måtte bero *dels* på de enkelte forskningsområders etablerede og alment anerkendte praksis (hvad kan med rimelighed forventes) og *dels* på, om der er tale om en ”almindelig” forskningspublikation eller om en afhandling til bedømmelse for en akademisk grad, jf. afsnittene nedenfor.

Forskningsområdernes forskellighed

Selv om Den danske kodeks overordnet set tilstræber at gælde inden for alle forskningsområder, er det utvivlsomt, at standarderne ikke skal udmøntes fuldstændig ens inden for alle fagområder, hvilket kodeksen også selv giver klart udtryk for (s. 5). Såvel UVVU’s vejledninger fra 2009 (med særlig fokus på sundheds- og naturvidenskab) som de på Health i 2015 udarbejdede særlige standarder vidner også herom. Da der netop er tale om standarder, og da standarder i modsætning til faste regler er kendetegnet ved at kunne tage farve efter omgivelserne og konteksten, vil der både kunne og skulle tages hensyn til de forskellige vilkår og traditioner fagområderne imellem.

Inden for de naturvidenskabelige og sundhedsvidenskabelige fag, hvor forskningen i høj grad baserer sig på naturlove/naturkonstanter og *eksakte empiriske lovmæssigheder*, vil den nødvendige åbenhed og gennemsigtighed typisk kræve, at der i forbindelse med gentagen anvendelse i flere studier af samme rådata eller samme ”primære materiale” *oplyses om den data-mæssige sammenhæng*, herunder især et eventuelt metode- eller resultatmæssigt overlap, mellem det ”tidligere” og det ”nye” arbejde. Det nye arbejde bør således her – hvis det indeholder eller bygger videre på tidligere studier – tydeligt skelne mellem på den ene side de tidligere opnåede resultater og på den anden side den nye måde at behandle de benyttede rådata på samt det nye udbytte heraf. Her vil navnlig *genanvendelse af egne forskningsdata* typisk rejse flere spørgsmål end egentlig selvplagiering (”text recycling”), og den krævede åbenhed og gennemsigtighed vil i praksis navnlig knytte sig hertil.

I hvert fald inden for nogle af de samfundsvidenskabelige og humanistiske fag, der ikke har karakter af eksakte videnskaber, forholder det sig anderledes. Her er det jævnligt forekommende – og ikke i strid med alment accepterede fagetiske videnskabsnormer – at en forfatter, som tidligere har analyseret f.eks. en lovbestemmelse eller et skønlitterært værk (og publiceret sit analyseresultat), senere i en anden publikation *på det samme kildegrundlag fremlægger samme fortolkning eller vurdering* uden at henvise til, at han/hun tidligere på samme grundlag har fremlagt og plæderet for samme ”resultat” – måske endda i passager med helt samme ordvalg. Ingen har hidtil drømt om *i almindelighed* at betegne dette som videnskabsetisk dubiøst – det vil tværtimod efter omstændighederne i fagfællekredse kunne opleves som overflødig eller ligefrem unødigt selvhævdende, hvis nogen henviser til sig selv igen-igen på områder, hvor det i højere grad er argumentationen end referencer til tidligere eksakte studier, der tæller. Egentlig ”text recycling” (*selvplagiering*), hvor man uden at oplyse herom direkte copy-paster fra sig selv, kan dog også her efter omstændighederne – men ikke i almindelighed – kunne karakteriseres som ”questionable” i ovennævnte forstand.

Genanvendelse af tidligere bedømt arbejde

Et særligt spørgsmål rejser sig i de tilfælde, hvor *stof, som tidligere er blevet bedømt* i forbindelse med opnåelsen af en kandidat- eller ph.d.-grad, i større eller mindre omfang genanvendes i en senere afhandling, som indleveres med henblik på erhvervelse af en ph.d.- eller doktorgrad. Spørgsmålet accentueres inden for de fag, hvor det mere er reglen end undtagelsen, at ph.d.-afhandlinger skrives over mere eller mindre samme emne som den studerendes speciale, eller hvor selve studieordningen (som det generelt er tilfældet med 4+4-forløbene) lægger op til dette.

Er det pågældende tidligere arbejde publiceret, bør den nye afhandling rumme præcise referencer hertil efter de retningslinjer, der som ovenfor anført gælder for al videnskabelig produktion. Uanset om den pågældendes tidligere bedømte arbejde er publiceret eller ej, bør det imidlertid altid kunne kræves i en afhandling, som skal indbringe sin forfatter *en videnskabelig grad* og dermed bl.a. skal præstere en vis *nyhedsværdi*, at eventuel genanvendelse af tidligere bedømt materiale gøres tydeligt for læserne/bedømmerne. Dette kan, hvis det tidligere bedømte arbejde er *upubliceret*, normalt gøres i generelle vendinger ved f.eks. blot at nævne, at dette eller hint afsnit ”bygger på” forfatterens tidligere speciale (eller andet arbejde, som forfatteren tidligere er blevet krediteret for). Er det tidligere bedømte arbejde *publiceret*, må der kunne kræves tydeligere og mere præcise referencer hertil.

Samlet set må forpligtelsen til at angive tydelige og pålidelige oplysninger om eventuel inddragelse af egne tidligere arbejder således antages generelt at være *skærpet* i forhold til anden (”almindelig”) videnskabelig publicering, når et manuskript indleveres til bedømmelse med henblik på at opnå en akademisk grad.⁵

På Praksisudvalgets vegne

Palle Bo Madsen
formand

⁵ Hvis en bachelor- eller kandidatstuderende til eksamen gør sig skyldig i ”skjult genbrug” af eksempelvis tekster og lignende, som han eller hun selv tidligere har produceret og benyttet ved en anden eksamen (uden at der henvises hertil), vil dette til sammenligning blive betragtet som *eksamenssnyd*.